

страны с Альянсом, обоснованно современное состояние отношений Украины с НАТО, предложено директивы украинской делегации для формирования инициатив и предложений на саммит НАТО, который состоится 4-5 сентября 2014 года в Южном Уэльсе (Великобритания).

Ключевые слова: НАТО, Альянс, сотрудничество, партнерство, политика безопасности, внеблоковость, саммит.

Dzherdzh S. Formation of initiatives and proposals of Ukraine for the NATO summit in South Wales (UK) on 4-5 September 2014 in conditions of global challenges

This article assesses the practical achievements in the NATO-Ukraine cooperation, analyzed the achievements of 22-years collaboration of our country with NATO, reasonably current state of relations between Ukraine and NATO, proposed directive to the Ukrainian delegations to create initiatives and proposals for the NATO Summit on 4-5 September 2014 in South Wales (UK).

Keywords: NATO, Alliance, cooperation, partnership, security policy, un-bloc (non-alignment), summit.

УДК 323.127(477.87)

Докаш Оксана Юрївна,

кандидат політичних наук, доцент кафедри філософських та соціальних наук
Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТУ

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРУ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ**

Розкриваючи військово-політичну ситуацію в Закарпатській Україні на завершальному етапі Другої світової війни, основну увагу звернуто на політико-правові та інституційно-процедурні складові національного самовизначення українського населення краю. В умовах військово-політичної невизначеності та політичної нестабільності в Закарпатті за активної допомоги партійних та військових структур СРСР розгортається масовий рух за вихід краю з Чехословацької республіки та входження її до складу єдиної Української держави.

Ключові слова: Закарпатська Україна, політичний режим, органи влади та управління.

Складне, синтетичне поняття «форма держави» розкривається через три вужчі характеристики, такі як: форма державного правління; державно-територіальний устрій; політичний режим. Якщо форми правління і державно-територіальний устрій є зовнішнім виразом державності і характеризують її в структурно-організованому аспекті, то поняття «політичний режим» розкриває способи, внутрішні механізми та принципи функціонування влади. Можемо погодитись з Л. Новоскольцевою, що порівняно з іншими категоріями, які розкривають форму держави, поняття «політичний режим» є найменш визначеним [15, с. 228]. Розкриття феномену політичного режиму не можливе без врахування відповідного історико-територіального контексту, а тому обрана тема має відповідне теоретико-методологічне та прикладне значення для з'ясування історико-політичних та правових наслідків цього складного процесу для актуального розвитку Української держави.

Серед узагальнюючих праць історико-політологічного характеру варто окремо вказати на цінні колективні монографії [10; 11]. Спираючись на цікаві історико-джерелознавчі публікації М. Болдижара [3; 4; 5;], О. Довганича [9], М. Макара [14] та інших закарпатських науковців можна підійти до формування власне політологічного погляду на окреслену проблему. Окремо варто вказати на цінні історико-правничі дослідження [12; 13;

18]. В сукупності вони розкривають важливі складові процесу формування органів влади та управління Закарпатської України та можуть бути доповнені сучасними власне політологічними інтерпретаціями, які пропонуються автором цієї статті.

Метою даної статті є політологічний аналіз політико-правових та інституційно-процедурних складових процесу національного самовизначення українського населення Закарпатської України через формування та функціонування відповідного типу політичного режиму.

Виходячи із поставленої мети можемо визначити наступні завдання роботи:

- вказати на характерні риси та критерії визначення політичного режиму;
- охарактеризувати процес національного самовизначення українського населення Закарпатської України на завершальному етапі Другої світової війни;
- розкрити політико-правові складові формування Закарпатської України як державного утворення із властивим політичним режимом;
- показати інституційно-процедурні механізми функціонування політичного режиму Закарпатської України.

У найзагальнішому розумінні, політичний режим – спосіб функціонування державної влади, система методів і прийомів її реалізації, які визначають характер відносин між владою та народом, рівень правової захищеності особи, виявляють ставлення владних структур до правових основ своєї діяльності.

Можемо погодитись з І. Алексеєнко, що політичний режим трактують, як у вузькому, так і широкому сенсі. У вузькому сенсі під «політичним режимом» мається на увазі державний режим – сукупність прийомів і методів здійснення державної влади. У ширшому розумінні політичний режим являє собою всю політичну сферу суспільства, яка утворюється взаємодією державної влади з іншими політичними силами та інститутами суспільства [1, с. 44].

До основних факторів, які впливають на встановлення того чи іншого типу політичного режиму можемо віднести: історичний тип держави (державного утворення); співвідношення політичних сил всередині держави; зовнішній вплив інших держав та міжнародних структур; національний склад населення; рівень правової культури; характер економічної системи та ін.

Рух за вихід Закарпатської України зі складу Чехословацької республіки, розгортається в складних умовах військово-політичної та політико-правової невизначеності. З одного боку, 8 травня 1944 р. в Лондоні було укладено угоду про співпрацю між СРСР та еміграційним чехословацьким урядом. Вона передбачала перебрання всієї влади на час військових операцій радянським командуванням, а коли території будуть звільнені, чехословацький уряд мав повністю взяти в свої руки управління громадськими справами, надаючи при цьому допомогу радянському командуванню та в липні 1944 р. Уповноваженим Чехословацького уряду на визволеній території Підкарпатської Русі був призначений міністр економіки та реконструкції чех Ф. Немец, який повинен був забезпечити якнайшвидше відновлення діяльності чехословацької державної адміністрації [7, с. 7].

Після здобуття на початку жовтня 1944 р. військами 4-го Українського фронту в кровопролитних боях Дуклянського перевалу та виходу на т.зв лінію оборони угорських військ «Арпад», що стояла на шляху зайняття Закарпаття, командувач 1-го Чехословацького армійського корпусу Л. Свобода разом із начальником контррозвідки корпусу Б. Райціним відібрали з числа прочеськи орієнтованих русинів групу офіцерів для перекидання до краю з метою допомоги Ф. Немецу, зокрема в організації народних комітетів [8, с. 360].

Після того як штаб 4-го Українського фронту розмістився в Мукачеве адміністрація Ф. Немеца розташувалася в м. Хусті, колишній столиці Карпатської України, що, на нашу думку, мало певне символічне значення та повинно було показати місцевим українцям-русинам, що вони знову повертаються до Чехословацької держави.

Скориставшись успішним оволодінням військами 4-го Українського фронту Закарпатської України та відсутністю повноцінної адміністрації, вже 28 жовтня 1944 р. Ф. Немец заявив про заснування Адміністрації визволеної території на чолі з урядовим делегатом. Відтоді з'явилися тимчасові місцеві органи державної влади Чехословаччини – військові комендатури і народні ради (комітети). Саме їм адресувалася інструкція урядового делегата Ф. Немеца від 7 листопада 1944 р. про затримання й арешти осіб, які після Мюнхенської конференції (29 вересня 1938 р.) проявилися в антидержавній діяльності. Йшлося про членів і симпатиків українських, угроруських, угорських і німецьких ультрарадикальних об'єднань громадян (т.зв «фашистських»), співробітників правоохоронних органів та їх агентури. Так, окремий наголос робився на членах «Карпатської Січі» (легальна напіввійськова організація періоду Карпатської України) та партій, очолюваних у чехословацьку пору А. Броді та С. Фенциком [17, с. 111].

Адміністрації Ф. Немеца вдалось створити народні комітети в тій частині Закарпатської України, яка не входила безпосередньо в зону дії 4-го Українського фронту (Рахівському, Тячівському, Хустському, Севлюшському та Волівському округах), розпочати підготовку до проведення 22 листопада в Хусті з'їзду народних комітетів чехословацької орієнтації, де мало бути вирішене лише одне питання – обрання для автономної республіки Підкарпатська Русь тимчасового органу самоуправління під назвою Народна Рада Підкарпатської Русі [8, с. 372-373], який, в кінцевому результаті, через недостатню кількість делегатів був позбавлений легітимності.

Так, у Хустському окрузі на 7 листопада 1944 р. народні комітети були обрані в 11 селах із 21. Пройшли вибори у містах і селах Рахівського, Тячівського, Мукачівського та інших округів, а 12 листопада 1944 р. – збори мешканців Ужгорода, де був обраний народний комітет у складі 55 осіб і того ж самого дня – народний комітет міста Мукачеве у складі 43 осіб [13, с. 254].

За умов організаційного оформлення та зміцнення органів влади та управління свій контроль над усіма сферами життя Закарпатської України прагнули встановити на чолі політкомісаром 2-ї армійської бригади 1-го Чехословацького корпусу, секретарем Підкарпатського крайкому Комуністичної партії Чехословаччини І. Туряницею. Вже 12 листопада за участі вищих політпрацівників Червоної Армії та 4-го Українського фронту Л. Мехліса та М. Проніна І. Тюряниця провів збори комуністів Мукачеве та округу, де першим було визначено, що «найближчим та невідкладним завданням парторганізації та кожного комуніста є боротьба за здійснення прагнень трудящих Закарпаття возз'єднатися з Радянською Україною» [8, с. 371].

19 листопада 1944 р. в Мукачеве відбулася перша установча конференція Комуністичної партії Закарпатської України (до цього місцеві комуністи входили до складу Компартії Чехословаччини) за участі 294 делегатів, багато з яких безпосередньо прибули машинами 4-го Українського фронту, дезертирувавши перед цим із 1-го Чехословацького армійського корпусу [8, с. 374]. В прийнятій на ній резолюції фактично були сформульовані претензії місцевих комуністів на представництво інтересів всього населення краю. Зокрема, рішенням конференції передбачалося проведення 26 листопада 1944 р. з'їзду народних комітетів [8, с. 375]. Але саме тоді вперше було поставлено питання про возз'єднання Закарпатської України із Радянською Україною. Як слушно зауважує знаний закарпатський історик Ю. Болдижар, можна дискутувати навколо питання про правочинність виступів нечисленної партії комуністів та прийняття ними рішень від імені всього населення, але, як свідчать подальші події, їх позиція збігалася з позицією більшої частини населення, яке пішло за комуністами, засвідчуючи не їх слабкість, а силу [6, с. 75].

З'їзд народних комітетів, який був проведений 26 листопада 1944 р. і який називають «першим», став єдиним. Жодного іншого разу він не скликався, та і не міг бути скликаним у такому складі, бо місцеві комітети були суттєво оновлені у кінці 1944 р., про що піде мова далі.

На порядок денний першого з'їзду народних комітетів були винесені наступні питання: 1. Визволення Закарпатської України від німецько-угорських окупантів. 2. Возз'єднання Закарпатської України з Україною. 3. Наділення селян, робітників і службовців землею та лісом. 4. Вибори Народної Ради Закарпатської України [13, с. 254].

Д. Пеца звертає окрему увагу на правові аспекти скликання З'їзду народних комітетів, який претендував на роль «установчих зборів» державного утворення. Він складався з делегатів, надісланих місцевими комітетами. В зв'язку зі складом з'їзду є два проблемні питання: по-перше, перелік місцевих комітетів, які надіслали делегатів до складу з'їзду, і, по-друге, спосіб такого «делегування». Доступна для нас емпірична база не дає можливості чітко встановити ні одне, ні інше. Підкреслимо, що річ навіть не в тому, що «обрання» делегатів з'їзду здійснювалося не на підставі законодавства (чехословацького чи навіть радянського), а втім, що воно здійснювалося взагалі без чітких правил. Додамо до цього, що представницька квота не визначалася ні для населення (один делегат від певної кількості населення), ні для населених пунктів (певна кількість делегатів від певної кількості населених пунктів), ні навіть для округів [18, с. 375].

Делегатами з'їзду було обрано 663 особи, які представляли 268 населених пунктів краю, тобто значна частина мешканців, особливо віддалених сіл та присілок не отримала свого представництва [5, с. 100], що, на нашу думку, дає підстави для існування певних сумнів щодо політико-правової легітимності самого з'їзду, утворених ним органів та прийнятих рішень. Виходячи із національного складу (622 українці та русини, 26 угорців, 5 росіян, 4 євреї, по 2 румунів, словаків, німців) та територіального представництва (від Мукачева і округу – 129 делегатів, Іршавського – 86, Севлюшського (Виноградівського) – 80, Тячівського – 72, Ужгорода і округу – 68, Хустського – 55, Берегівського – 28, Перечинського – 11, Великоберезнянського – 6 і т.д.), делегати першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України відображали, передовсім, національно-політичні інтереси переважаючого українського (русинського) населення, а значна частина чеських та угорських мешканців через ті чи інші форми опору позбавили себе самі права політичного представництва у новій політичній системі.

Про певні ознаки плюралізму в позиціях делегатів першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України свідчить те, що, наприклад, делегація від Тячівщини, загалом підтримуючи ідею приєднання до України, пропонувала прийняти відповідне рішення після війни шляхом всенародного плебісциту, бо делегати з'їзду представляли далеко не всі населені пункти. Коли про це стало відомо керівництву з'їзду, то делегатам, які мали сміливість виступити з такою пропозицією, почали погрожувати в'язницею [14, с. 7].

Маніфест 26 листопада 1944 р., за словами М. Макара, був заготовлений в Москві й перекладений в Києві на українську мову, мав вирішальну політичну і юридичну вагу для негайного здійснення цього акту, тобто виходу Закарпаття зі складу Чехословаччини і приєднання до Радянської України в складі СРСР [14, с. 6].

З'їзд народних комітетів, який створив Народну раду, не визначив її повноважень, а лише сформулював основну ціль її створення – «возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною» [18, с. 376]. 27 листопада 1944 р. вона сформувала свій уряд у складі Президії Народної Ради та її уповноважених з таких питань: внутрішніх справ і державної безпеки; комунального господарства; фінансів; землеробства; промисловості та торгівлі; юстиції; освіти; комунікації; охорони народного здоров'я; соціальної опіки. Головою Народної Ради обрали І. Туряницю, заступниками голови – П. Сову і П. Лінтуру [13, с. 255].

Реальна ж влада за такої радянської форми правління належала політичній структурі – Комуністичній партії Закарпатської України, котра виступала інструментом здійснення політики СРСР [18, с. 376].

Місцевими органами державної влади, відповідно до адміністративно-територіального поділу, були округні, міські та сільські народні комітети [13, с. 255].

У відповідності з декретом Народної Ради від 9 лютого 1945 р. було встановлено норми представництва до місцевих Народних комітетів. Їхній компетенції підлягали всі питання політичного, господарського і культурного життя відповідних територій [12, с. 56].

Виконавчим органом місцевого народного комітету була його президія, яка обиралася в складі від семи до тринадцяти членів – залежно від кількості населення округу, в тому числі голова президії та два його заступники. У міських народних комітетах президія складалася з голови президії, двох його заступників і 8-12 членів. До президії сільського народного комітету входили голова, його заступник і третина всіх членів сільського народного комітету. Члени президії народних комітетів очолювали відділи, що створювалися при місцевих народних комітетах [13, с. 255].

З перших днів свого функціонування державне утворення Закарпатська Україна, його владні органи ухвалювали й втілювали рішення в напрямі досягнення цілей СРСР на даній території, в тому числі: а) взяття під контроль економічних і людських ресурсів Закарпаття в умовах війни; б) створення квазілегітиміаційних механізмів оформлення рішень керівництва СРСР щодо даної території; в) поступова інкорпорація Закарпаття до державно-правової і економічної системи СРСР [18, с. 376].

Ставлення частини місцевого населення до спроб насадження радянської політичного режиму було негативним. Наприклад, мешканець с. Новосілка Перечинського округу Степан Проданець у бесіді із односельчанами зазначав: «Росіяни прийшли до нас і говорили, що визволили нас від іноземного ярма. Насправді вони хочуть одягнути на нас своє ярмо». Олександр Лобве з с. Люта Велико-Березнянського округу переконував односельчан: «Лондонська конференція пройшла без результатів. Слід чекати другої війни. Закарпаття відійде до чехів, комунізм буде знищено» [19, арк. 14].

Чеські реакційні кола, занепокоєні рухом закарпатців за возз'єднання з Україною, розповсюджували чутки, що прийнятий Першим з'їздом народних комітетів Маніфест про возз'єднання Закарпатської України з Україною не є виразом справжньої волі населення Закарпаття, оскільки прийняття Маніфесту відбувалося в прифронтовій смузі під тиском радянських військових сил [13, с. 256].

5 грудня 1944 р. Народна Рада ухвалила декрет про припинення зв'язків Народних комітетів Закарпаття із Уповноваженим уряду Чехословацької республіки Ф. Немецом та поставила до відома президента Бенеша, що вона, Рада, є «єдиною центральною владою на території Закарпатської України», а делегат ЧСР повинен бути відкликаний [2]. Ф. Немец змушений був залишити разом зі своїм апаратом Закарпаття і на початку січня 1945р. виїхав до Словаччини.

Після невдалої спроби організувати 22 листопада паралельний з'їзд делегатів окружних Народних комітетів, 29 грудня в телеграмі на ім'я Бенеша Немец зазначав, що рух за відокремлення від Чехословаччини «треба вважати рухом народним і стихійним» [7, с. 15], що, на нашу думку, свідчить про відповідну якість політичної участі та прагнення, нехай здебільшого неусвідомленої, переважної більшості українського населення краю впливати на формування нової політичної системи.

28 лютого 1945 р. головний комуністичний представник Словацької національної ради Г. Гусак на конференції Компартії Словаччини визнав, що: «Карпатські українці після нашого повстання прийняли рішення вступити до СРСР, приєднатися до свого материнського народу. Їх рішення повністю приймаємо і бажаємо їм дійсно братського здійснення усіх їх національних ідеалів» [3, с.173].

Специфічна форма територіально-політичного устрою перехідного періоду з наявними органами влади і управління, зі своїми правоохоронними органами, судовою системою та офіційним друкованим органом Народної Ради Закарпатської України, іншими елементами державності стала для краю останнім різновидом державності в історико-правовому полі [4, с. 1].

Проте вже в першій половині 1945 р. все відчутнішим стає дублювання основоположних засад радянської влади в контексті Радянського Союзу в Закарпатті, а спроби опору цьому відразу ж ліквідовувалися [16, с. 67].

Можемо в цілому погодитись із М. Макарою, що зміни в Закарпатській Україні, які відбулися за час заняття Червоною армією (жовтень 1944 р.) до перетворення її на двадцять п'яту область УРСР (січень 1946 р.) можна кваліфікувати як народно-демократичні. Вони супроводжувались «розгулом мітингової демократії» під час виборів до органів місцевого самоврядування і вирішення важливих питань соціального, політичного та господарського життя. Разом з тим мали місце поспішність, порушення міжнародних угод і правових норм, які, однак, не можуть заперечити того, що приєднання Закарпаття до тодішньої України було закономірним, історично обумовленим й політично виправданим [14, с.10].

Використання сукупності філософських, загальнонаукових та спеціально політологічних методів дослідження дозволило виділити та охарактеризувати короткий період існування Закарпатської України та функціонування її органів влади та управління крізь політико-правову та інституційно-процедурну призму аналізу. В умовах військово-політичної невизначеності та політичної нестабільності в Закарпатті, не без сприяння чи в багатьох випадках активної допомоги партійних та військових структур СРСР, розгортається масовий рух за вихід краю з Чехословацької республіки та входження її до складу єдиної Української держави. Визнаючи те, що возз'єднання Закарпаття з основним масивом українських етнічних земель у складі Української РСР відповідало багатовіковим прагненням українського народу, вважаємо за доцільне вказати на помітний зовнішній вплив на цей процес партійних органів та військових структур СРСР. Тим не менше, навіть не ставши у формально-юридичному та політичному аспектах повноцінною державою, Закарпатська Україна сформувала власну форму державного правління, державно-територіального устрою та політичного режиму. З певними застереженнями, можемо визначити останній як демократичний політичний режим, що ґрунтувався на участі громадян в процесі прийняття рішень через пряме народовладдя і делегування свого суверенітету представницьким органам. Перспективним напрямом наукових досліджень може стати дослідження політичних оцінок рішення I з'їзду Народних комітетів Закарпатської України про возз'єднання з Радянською Україною представниками різних етнічних (національних) спільнот.

Література:

1. Алексєєнко І. Г. Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики : монографія [Текст] / І. Г. Алексєєнко. – Дніпропетровськ : Пороги, 2011. – 427 с.
2. Барановська Н. М. Карпато-українське питання в радянсько-чехословацьких відносинах періоду Другої світової війни [Електронний ресурс] / Н. М. Барановська, О. Г. Макарчук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/Armia/2009_652/28.pdf.
3. Болдижар М. Державно-правовий статус Закарпаття (Підкарпатської Русі) в складі Чехословаччини [Текст] / М. Болдижар, П. Мосні. – Ужгород : УжНУ, 2001. – 240 с.
4. Болдижар М. М. Закарпатська Україна: державно-правовий статус і діяльність (кінець 1944 р. – початок 1946 р.) [Текст] / М. М. Болдижар, О. О. Грін. – Ужгород : Поличка «Карпатського краю», 1999. – 103 с.
5. Болдижар М. Про деякі аспекти возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною / М. Болдижар // Возз'єднання Закарпаття з Україною (Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною, Ужгород, 29 червня 2005 р.). – Ужгород, 2005. – С. 103-104.
6. Болдижар М. Справжнє народне волевиявлення / М. Болдижар // 1945 рік. Закарпатська Україна. Матеріали наукової конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги над

фашизмом та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 26 травня 1995 р.). – Ужгород : Виробничо-видавничий комбінат «Патент», 1995. – С. 73-78.

7. Возз'єднання: Збірник архівних документів і матеріалів (травень 1944 - січень 1946) / Упорядкув., передм. та покажч. О. Д. Довганича та ін. ; ред. кол. : В. І. Балоба та ін. – Ужгород : Закарпаття, 2000. – 344 с.

8. Гольдмаш П. Історія республіки Підкарпатська Русь [Текст] / П. Гольдмаш, С. Гольдмаш. – Ужгород : ВАТ «Патент», 2008. – 560 с.

9. Довганич О. Питання возз'єднання у доповіді політуправління 4-го Українського фронту Головному політичному управлінню Червоної армії / О. Довганич // 1945 рік. Закарпатська Україна. Матеріали наукової конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги над фашизмом та 50-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною (Ужгород, 26 травня 1995 р.). – Ужгород : Виробничо-видавничий комбінат «Патент», 1995. – С. 50-59.

10. Закарпаття в етнополітичному вимірі / Авт. колект. : М. Панчук (керівник), В. Войналович, О. Галенко та ін. ; [Ред. кол. : Ю. Левенець (голова), М. Панчук, В. Войналович та ін.]. – К. : ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. – 682 с.

11. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Ред. кол. : Ю. Остапець; Р. Офіцинський; Л. Сорко та ін. ; Відп. за вип. : М. Токар]. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 720 с.

12. Кульчицький В. С. Входження Галичини, Буковини та Закарпаття до складу України (1939-1945 рр.) [Текст] / В. С. Кульчицький, М. І. Настюк, Б. Й. Тищик та ін. – Дрогобич : Добре серце, 1995. – 68 с.

13. Кульчицький В. С. Історія держави і права України [Текст] / В. С. Кульчицький, М. І. Настюк, Б. Й. Тищик. – Львів : Світ, 1996. – 296 с.

14. Макара М. Закарпатська Україна як етап в політичній історії краю / М. Макара // Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 6-й річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною (Ужгород, 24 червня 2010 р.). – Ужгород, 2010. – С. 4-11.

15. Новосольцева Л. Політичний режим як форма взаємодії держави і громадянського суспільства / Л. Новосольцева // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Т. 17-18. – Чернівці : Рута, 2008. – С. 228-233.

16. Сергієнко Т. Міжнародний фактор і Закарпатська Україна: передумови і обставини / Т. Сергієнко // Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 6-й річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною (Ужгород, 24 червня 2010 р.). – Ужгород, 2010. – С. 64-69.

17. Офіцинський Р. Превентивна радянська Закарпатської України (осінь 1944 р. – весна 1945 р.) / Р. Офіцинський // Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 6-й річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною (Ужгород, 24 червня 2010 р.). – Ужгород, 2010. – С. 107-115.

18. Пеца Д. Д. Закарпатська Україна 1944-1945 років: історико-правова оцінка / Д. Д. Пеца // Форум права. – 2010. - № 2. – С. 373-376.

19. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Фонд 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України. – Опис 75. – Спр. 28.

Докаш О. Ю. Політико-правові та інституційно-процедурні аспекти функціонування органів влади та управління Закарпатської України в контексті визначення характеру політичного режиму

Раскрывая военно-политическую ситуацию в Закарпатской Украине на завершающем этапе Второй мировой войны, основное внимание обращается на политико-правовые и институционально-процедурные составляющие национального самоопределения украинского

населения края. В условиях военно-политической неопределенности и политической нестабильности в Закарпатье при активной помощи партийных и военных структур СССР разворачивается массовое движение за выход края из Чехословацкой республики и вхождения ее в состав единого Украинского государства.

Ключевые слова: Закарпатская Украина, политический режим, органы власти и управления.

Dokash O. Political and legal, institutional and procedural aspects functioning of the authorities and management of the Transcarpathian Ukraine in the context of determining the nature of the political regime

The body of the article goes on to discuss political and legal, institutional and procedural components of national self-determination the Ukrainian population of the region in the context of military-political situation in the Transcarpathian Ukraine in the final stages of World War II. The mass movement for secession from the edge of the Czechoslovak Republic and joining the unified Ukrainian state deployed in terms of military and political uncertainty and instability in the Carpathians, with the active assistance of party and military structures of the Soviet Union.

Keywords: Transcarpathian Ukraine, the political regime, the authorities and management.

УДК 005.35;316.3 (477)

Козьма Василь Васильович,

кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії, історії та соціології
Національного університету фізичного виховання та спорті України

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

У запропонованій статті характеризуються основні політичні інститути демократії. Підкреслено важливість ефективного функціонування таких інститутів в процесі демократизації суспільства.

Ключові слова: політичні інститути, демократія, демократизація, держава, суспільство.

Постановка проблеми. Задекларовані демократичні перетворення в нашій країні та реальні проблеми становлення основних демократичних інститутів привертають увагу багатьох дослідників. Окреслена проблематика досліджується відомими науковцями як в Україні так і за її межами, не одноразово ця тема обговорювалась на різноманітних конференціях та круглих столах. На нашу думку, без фундаментального розуміння суті проблеми ми будемо змушені тільки декларувати зміни. Для того, щоб відбулися демократичні перетворення потрібно почати з основ, тобто із становлення базових інститутів демократії.

Поняття інститутів демократії потребує певного уточнення. Перш за все, зазначимо, що демократичні інститути є інститутами політичними. Вони мають безпосередній зв'язок з основними категоріями політики. Крім цього, певні демократичні інститути можуть бути офіційними організаціями, які належать до конституційної структури держави. Інші інститути, такі наприклад, як справедливі вибори, отримують лише періодичне організаційне оформлення. Головним критерієм тут виступає – якість функціонування. Процес становлення цих інститутів є досить складним і тривалим. В світі не існує класичного рецепту створення демократичних інститутів, тим більше механічного їх копіювання.

Американський політолог Роберт Даль запропонував використовувати три підходи, які дозволяють визначити, які саме інститути необхідні для ефективного функціонування демократії в масштабах цілої країни. По-перше, можна подивитися на історію тих країн, які